

Η ΕΛΑΙΑ (ΩΣ ΔΕΝΔΡΟΝ)

ΚΑΙ

Η ΠΟΛΥΑΙΩΝΟΒΙΟΣ ΕΛΑΙΑ ΤΟΥ ΓΕΡΑΚΙΟΥ ΤΗΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΟΣ

(ΔΥΟ ΑΡΘΡΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ηλ. ΠΟΥΛΙΤΣΑ)

ΑΝΑΤΥΠΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ
ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
“Η ΠΟΛΥΜΝΙΑ..
(ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1961)

ΑΘΗΝΑΙ

1961

Η ΕΛΑΙΑ

ολλὰ καρποφόρα καὶ ὡρέλιμα, μάλιστα δὲ τὰ ὄπωροφόρα, δένδρα
ὑπάρχουν ἐν τῇ χώρᾳ μας. Πάντων τούτων δμες ὑπερέχει εἰς ὡρέ-
λιμότητα ἡ ἔλαια. Τὸ σύλογημένον καὶ ιερὸν αὐτὸ δένδρον, περὶ
τοῦ ὅποιου εὐστόχως οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοι ἡμῶν ἐπίστευον, εἰς τὸν
ἀρκτίον μῆθον περὶ τῆς Ἑριδος τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ¹
τῆς Ἀκροπόλεως, διτε εἶναι θεῖον δῶρον, δεῖγμα τῆς ἁγάπης τῆς Ἀθηνᾶς
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, διὰ τοῦ ὅποιου ἐκέρδισε τὴν
διεκδικουμένην προστασίαν τῆς ἐνδόξου πόλεως.

Πράγματι ἡ ἔλαια εἶναι τὸ ὠφελιμώτατον πάντων τῶν δένδρων ἐν τῇ χώρᾳ
μας καὶ δικαίως ἐθεωρήθη ἥδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος σεβαστὸν καὶ ιερόν. Διὸ
τὴν ιερότητα δὲ αὐτοῦ ταῦτην ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ αὐτῶν ὡς σύμβολον τῆς εἰρή-
νης, τοῦ μεγίστου τούτου ἀγαθοῦ ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸν Ἀγγελικὸν "Τμον,
κλάδοι δὲ αὐτοῦ (τῆς ἀγριελαίας, τοῦ κοτίνου) καθιερώθησαν ὡς τὸ τιμιώτατον
ἔπαθλον τῶν Ὀλυμπιονικῶν. Παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς Χριστιανοῖς τὸ προΐόν τῶν καρ-
πῶν του, τὸ ἔλαιον, καθιερώθη ὡς ἀναγκαῖον στοιχεῖον διὰ τὴν τέλεσιν τῶν
ιερῶν μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος καὶ τοῦ Εὐχελαίου. Αὐτοῦ δὲ πρὸς τούτους
γίνεται χρῆσις εἰς τὰς κανδήλας πρὸς φωτισμὸν ἐκκλησιῶν καὶ εἰς τὰ εἰκονο-
στάσια τῶν οἰκιῶν μας. Γενικότερον δὲ τοῦτο, τὸ ἔλαιον, ἡτο ἡ μοναδικὴ φω-
τιστικὴ ὅλη ἐν λυχνίαις ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας μέχρι τοῦ προτελευταίου, ὅποτε
ἥρξαντο χρησιμοποιούμεναι καὶ ἀλλοι φωτιστικοὶ ὅλαι. Ἀλλὰ καὶ σήμερον ἔχ-
μη εἰς πολλὰ τῶν χωρίων τῆς Πατρίδος μας παραμένει ὡς φωτιστικὸν μέσον.
Πρὸς τούτους ἐγίνετο χρῆσις αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχαιότητι πρὸς καθαρισμὸν τοῦ σώ-
ματος καὶ πρὸς θεραπείαν πληγῶν.

'Αλλὰ καὶ ἀπὸ ἐπόψεως ὠφελιμότητος εἶναι τὸ δένδρον τοῦτο πολυτιμότε-
τον. Οἱ μικροὶ καρποὶ αὐτοῦ, αἱ ἔλαιαι, ἀποτελοῦν θρεπτικὴν τροφήν, παλαιό-
τερον δὲ καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς ζωφεροὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, διτε εἰ-

ὑπόδουλοι. Ἔλληνες είχον στεριθή πάντων τῶν ἀγαθῶν οὐκ ἀπετέλουν μετὰ τοῦ
ἀρτου τὴν κυρίαν τροφήν αὐτῶν.

Τὸ δὲ αὐτῶν παραγόμενον ἔλαιον ἀποτελεῖ πολύτιμον συμπληρωτικὴν θρε-
πικὴν τροφήν, ἡ τις ἡρχισε νὰ ὑποκαθιστᾷ καὶ ἀσφαλῶς οὐκ ἀντικαταστῆσῃ λίαν
προσεχῶς ἐν τῷ μέλλοντι τὰς διλλας ζωικάς λιπαράς οὐσίας τὸ βιότυρον, τὰ
λίπη κ.λ.π., συμφόνως πρὸς τὰ νεώτερα πορίσματα τῆς ὑγιεινῆς.

Τὸ εὐλογημένον δένδρον μᾶς χαρίζει τοὺς πολυτίμους καρπούς του ἀδιακό-
πως καθ' δικήν τὴν μακράν διάρκειαν τῆς ζωῆς του, ἥδη ἀπὸ τῶν πρώτων ἑτῶν
τῆς ἡλικίας του μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν. Καὶ δταν ἐπὶ τέλους, μετὰ πολ-
λοὺς αἰώνας, φθάσῃ εἰς ἐσχάτον γῆρας καὶ ἔγρανθῆ τελείως, ὁ γηραιός καρμὸς
του τροφοδοτεῖ μὲ τὸν ἔχρονο φλοιόν του τὰς ἀστίας τῶν οἰκιῶν τῶν χωρίων καὶ
μᾶς χαρίζει, κατὰ τὴν χειμερινὴν περιόδον, τὴν ἀπόλαυσιν ὀραΐας πυρᾶς. Λίτη
μὲ τὰς ἐνελλασσομένας καὶ τριζούσας ἀναλαμπάς της, εἰς τὰς ἀστίας τῶν χωρι-
κῶν οἰκιῶν, πέριξ τῶν ὅποιων είναι συνηγμένη πᾶσα ἡ οἰκογένεια, σιγοτρα-
γουδεῖ ἀπροσδιόριστα, ἀλλ' ὀραΐα νανουριστικά τραγούδια, τὰ ὅποια δμοῦ μὲ
τ' ἀτελείωτα παραμύθια τῆς Γιαγιᾶς, κατὰ τὰ παιδικά ἔτη, μᾶς ἔφερον τα-
χέως γλυκύτατον ὄπνον.

'Η καλλιέργεια τῆς ἔλαιας ἡτο γνωστὴ εἰς τὴν χώραν μᾶς ἀπὸ ἀρχαιοτάτων
χρόνων. Κατὰ τὸν προδιαληγόμεντα μῆδον τῆς Ἑρίδος τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Πο-
σειδῶνος αὐτῇ ἀνήγετο εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους. Ἐπὶ τῶν μυκηναϊκῶν χρό-
νων ἀποδεικνύεται ἡ καλλιέργεια αὐτῆς ἐκ τῶν εὑρεθέντων ἔλαιοπυρήνων ἐντὸς
δοχείων εἰς τάφους μυκηναϊκούς. Κατὰ τοὺς ιστορικοὺς χρόνους, ἐπὶ Σέλιους
καὶ Πεισιστράτου διετάχθη ἡ ἐμφύτευσις ὑπὸ τῶν κατοίκων νέων ἔλαιῶν καὶ
ἀπηγορεύθη ἐπὶ αὐστηραὶς ποιναῖς ἡ κοπή ἡ φθορά τῶν ὑπερχουσῶν. Ἡ φυτεία
νέων ἔλαιων καὶ ὁ ἐμβολιασμὸς τῶν ἀγρίων συνεχίσθη καὶ κατὰ τοὺς μεταγενε-
στέρους αἰώνας καὶ ἐπεξετάθη καὶ εἰς διλλούς τόπους τῆς Ἑλλάδος. Οὕτω δὲ
ἐπιχηματίσθησαν ἀκτεταμένοι ἔλαιῶνες εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν Ἀμρισταν, τὴν Λα-
κωνίαν, τὴν Λέσβον, τὴν Κρήτην καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ ἔλαιῶν τῶν Ἀθηνῶν ἐσφέτο
ἀκέραιος μέχρι πρὸ τῆματος αἰώνος καὶ ὁ διαπρεπέστατος ιστοριοδίφης καὶ ιστο-
ρικὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Ἀθηναίων, ἀειμνηστος Ἀκαδημαϊκὸς Δημήτριος
Γρηγ. Καμπούρογλους ἔγραψεν ὀρκιστάτους ὄμιους εἰς αὐτὸν. 'Ἄτυχῶς κατὰ τὸν
πρώτον παγκόσμιον πόλεμον, δτε ἐνεκά τοῦ ἐπιβληθέντος ὑπὸ τῶν Δυνάμεων
ἀποκλεισμοῦ τῆς χώρας ἐπῆλθεν Ἑλλειψὶς καυσίμων ὄλων, πολλοὶ ἀπληστοὶ ἴδιο-
κτῆται, ἐκ φιλοκερδείας κινούμενοι καὶ ἀσεβῶς καὶ ἀχαρίστως φερόμενοι, προέ-
βησαν εἰς τὴν κοπήν πλειστων ἔλαιων εἰς τὸν ἔλαιωνα τοῦτον πρὸς πώλησιν τῆς
ξυλείας των. Τὴν ἀσεβῆ ταῦτην πρᾶξιν ἐκαυτηρίσατε δριμύτατα διδοῖμος
Καμπούρογλους.

'Η ἔλαια είναι δένδρον μακροβιώτατον. Διὸ καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἀποκαλεῖ αὐτήν
αρύτευμ' ἀγήρατον, δηλαδὴ δένδρον, τὸ ὅποιον δὲν γηράσκει. Δύναται νὰ χα-
ρακτηρισθῇ δις σύμβολον τῆς αἰωνιότητος καὶ τῆς ἀθανασίας. Πράγματι δταν
μετὰ πολλοὺς αἰώνας φθάσῃ ἡ ἔλαια εἰς ἐσχάτον γῆρας καὶ νεκρωθῆ καὶ δὲν ἔχει
ἀπομείνει ἡ διεξωτερικός καὶ σκληρός φλοιός τοῦ καρμοῦ αὐτῆς, τότε βλέπουμεν,

ὅτι περὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ καὶ ἐντὸς τοῦ κοίλου τοῦ κορμοῦ αὐτῆς ἔχουν ἀναπτυγθῆ μία ἡ καὶ περισσότεραι ἑλαῖαι (κότινοι), προελθοῦσαι ἐκ καταπεσόντων ἑλαιοπυρήνων, ἀληθινὰ τέκνα αὐτῆς, τῶν ὅποιων, δταν αὐξηθοῦν, οἱ ἐπιφανειατρόπον μὲ ἐκείνους τοῦ δένδρου-μητρός, διστο πολλάκις ἀποβαίνει ἀδύνατον ἡ πολὺ δύσκολον νὰ διακρίνωμεν τίνες εἰναι τῆς μητρός ἑλαῖας καὶ τίνες τοῦ τέκνου.

‘Ἄλλ’ ἂν καὶ εἰναι ἡ ἑλαία μακροβιώτατον δένδρον, δμως εἰναι ὀλιγαρχεστατον ὡς πρὸς τὴν συντήρησιν αὐτοῦ. Δὲν χρειάζεται παρὰ κυρίως ὀλίγην στοργὴν καὶ ἀγάπην. Πολὺ κλάδευμα, ἑλαιρράν δροσιν τοῦ ἑδάφους πέριξ τῆς βάσεως τοῦ κορμοῦ τῆς καὶ ὀλίγον λίπασμα. Τὸ πότισμα, ὀλίγον καὶ αὐτό, εἰναι διὰ τὴν ἑλαιαν πολυτέλεια, χρήσιμον δὲ μόνον ἐπὶ μεγάλης ἔηρασίας.

‘Ἄς τελειώσωμεν μὲ τὴν εὐχὴν:

Εἴθε ἡ Εἰρήνη, τὴν ὅποιαν συμβολίζει τὸ ιερὸν δένδρον, νὰ βασιλεύῃ πάντοτε, ἀγαπηταὶ μαθήτριαι εἰς τὰς καρδίας σας, εἰς τὰς οἰκογενείας σας εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὀλόκληρον.

Εἴθε δὲ καὶ σεῖς νὰ ἔχητε τὴν αὐτὴν πλουσίαν πνευματικὴν καρποφορίαν, τὴν ὅποιαν ἔχει τὸ τρισευλαγγημένον ιερὸν δένδρον τῆς Πατρίδος μας ἡ ἑλαία.

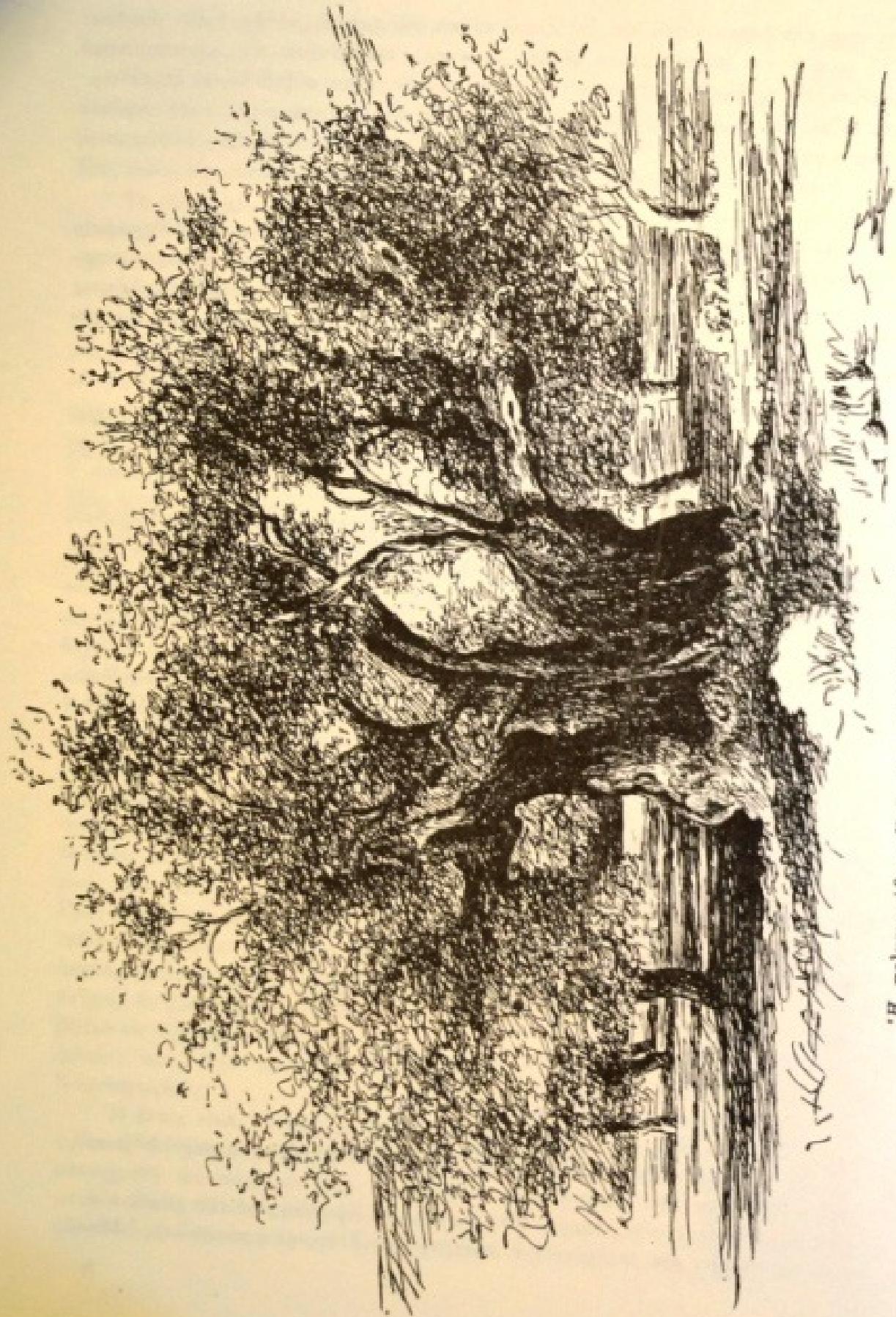
Η ΕΛΑΙΑ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ Οἰδίποντος ἐπί Κολονῷ,
στίχ. 697 - 705.

«Φύτευμ^τ ἀγήρατον, αὐτόπτοιον,
ἔγγειον φόρημα δαῖων,
οἱ τάφει θάλλει μέγιστα χώρα,
γλαινᾶς παιδοτρόφου φύλλον Μαιάς·
τὸ μὲν τις οὐδὲ^τ ἀβός, οὗτε γῆρας
σημαίνων ἀλιώσει χειρὶ πέρος;
οἱ γάρ αὖτις δρόπιν κύκλος
λεύσσει τὴν Μορίου Διός,
γά γλαινᾶπις Ἀθάρα».

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

Φύτευμα ἀγήρατον, αὐτόφυτον,
φόρητον πολεμίων δοράτων,
ἡ ἑλαία, ήτις θάλλει τὰ μέγιστα ἐν ταῖτη τῇ χώρᾳ (ἐν Ἀθήναις),
γλαινή καὶ παιδοτρόφος.
Ταύτην οὕτις γεαρός, οὗτε γηραιός θὰ ἀφαίσῃ διὰ τῆς χειρός του.
Διότι τὴν ἐπιβλέποντα ὁ παντεπότητος Ζεὺς καὶ ἡ γλαινᾶπις Ἀθηνᾶ.

• *H. rodinotrichos* Llana rođ. Pregnerec vđi današnjim danom.

(Foto/Photo 'Hala' G. Horákov).

ΜΙΑ ΠΟΛΥΑΙΩΝΟΒΙΟΣ ΕΛΑΙΑ

Θεωρεῖται κοινῶς ως ἡ μεγαλυτέρα τὴν ἥλικιαν ἐλαίαν ἐν Ἑλλάδι: ἡ κει-
μένη δίλιγον Εξω τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης εἰς Ἑλευ-
σίνα, (περὶ τὰ 4 χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς πλατείας Ὄμονοίς καὶ ἐν ἀπὸ τοῦ
Βοτανικοῦ Κήπου). Πρὸς χαρακτηρισμὸν δὲ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς τὴν ἀνόμια-
λου φίλοσοφου.

‘Ἄλλ’ ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι ἄλλη ἐλαία πολὺ μεγαλυτέρα τὴν ἥλικιαν τῆς
“Ἐλαίας τοῦ Πλάτωνος”, ως συνάγεται ἐκ τοῦ τεραστίου ὅγκου τοῦ κορμοῦ
αὐτῆς, τοῦ ὅποιου ἀμυδρὸν ἰδέαν παρέχει ἡ δημοσιευμένη φωτογραφικὴ εἰκὼν
αὐτῆς. Ἡ ἐλαία αὕτη εὑρίσκεται ἐν τῇ κτηματικῇ περιφερείᾳ τοῦ ιστορικοῦ Γε-
ρακίου τῆς Λακεδαιμονίου. Ο κορμὸς αὐτῆς, δοτικές ἔχει καταστῆ σχεδόν τετρά-
πλευρος, ἔχει περίμετρον 13 μέτρων. Άλι δὲ πλευραὶ αὐτοῦ ἔγουσι πλάτος ἐκά-
βρινή περὶ τὰ 2,50 μέτρα. Τὸ δισταύρωμα τοῦ κορμοῦ ἔχει κοιλανθή καὶ ἐν τῷ
κώνῳ χώρῳ αὐτοῦ δύνανται νὰ ιστανται ἀνέτοις πολλοὶ ἀνθρώποι.

Τὸ θαυμαστὸν εἶναι, διτὶ ἡ γηραιά αὕτη ἐλαία ἔξαιρεται ἀκόμη νὰ καρπο-
φορῇ, κατὰ τὴν ἐρετεινήν μάλιστα περίοδον ἡ καρποφορία αὐτῆς εἶναι πολὺ^{πλουσία}.

‘Ως λέγουν οἱ ἐπιζῶντες γέροντες (ἥλικιας 80 καὶ 90 ἔτῶν) κάτοικοι τοῦ
Γερακίου, οἱ πάπποι τῶν ἐπιδεικνύοντες εἰς αὐτούς, κατὰ τὴν παιδικήν των ἥλι-
κιαν, τὴν ἀνωτέραν ἐλαίαν, τοῖς διηγοῦντο, διτὶ εἰς τοιαύτην κατάστασιν τὴν ἐνε-
θυμοῦντο καὶ ἐκείνοι, δταν ἡσαν μικροὶ παῖδες.

‘Η πολυαιωνόβιος αὕτη ἐλαία τοῦ Γερακίου μαρτυρεῖ, διτὶ τὸ εὐλογημένον
αὐτὸ καὶ ἀληθῶς ιερὸν δένδρον, ἐκαλλιεργεῖτο ἐκεῖ ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων.

Τὴν καλλιέργειαν ταῦτην τῆς ἐλαίας, εὐλαβῶς τυροῦντες τὴν ὀφείλειν παρά-
δοσιν τῶν προγόνων των, συνέχισαν καὶ μετὰ ταῦτα καὶ συνεχίζουν μέχρι σήμε-
ρον μετ’ ἔξαιρέτου ἐπιμελείας καὶ ιεροῦ ζήλου οἱ φιλόπονοι καὶ φιλότιμοι Γερα-
κίται. Οὕτω δὲ ἔχει δημιουργηθῆ ἐν τῇ κτηματικῇ περιοχῇ τοῦ Γερακίου ἐκτετα-
μένος ἐλαιών, ἡ ἐκ τοῦ ὅποιου πρόσοδος ἀσφαλίζει πολλὴν εὐημερίαν εἰς τοὺς κα-
τοίκους. Καὶ παλαιότερον κατὰ τὴν βραγεῖαν διάρκειαν τῆς Ἐνετοκρατίας (περὶ
τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος). Εἰς τὰ συνταχθέντα ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κτηματικὰ - φο-
ρολογικὰ βιβλία τῆς τότε διοικήσεως τοῦ Μυστρᾶ, τῆς περιλαμβανούσης τὴν ση-
μερινήν ἐπαρχίαν Λακεδαιμονίου καὶ διλλας ἔτι κοινότερας, (ἀποκείμενα νῦν ἐν
τοῖς ἀρχείοις τῆς Βενετίας), ἡ κοινότης τοῦ Γερακίου ἀναγγράφεται μεταξὺ τῶν
ὑποκειμένων εἰς μεγαλυτέραν φορολογίαν (τῆς δεκάτης), διὰ τὴν σημαντικὴν

πρόσοδον αὐτῆς ἐκ τοῦ ἑλαίου. 'Ωσαύτως καὶ σήμερον κατέχει προέχουσαν θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν ἑλαίου, ἀνερχομένην κατὰ τὰ ἔτη τῆς εὐφορίας, (συνήθως ἀνὰ πᾶν δεύτερον ἔτος), εἰς δικτακοσίας χιλιάδας περίπου χιλιογράμμων.

'Εκτελοῦν δὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ εὐλογημένου δένδρου οἱ φιλόπονοι κάτοικοι μετὰ πάσης ἐπιμελείας, θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ μετ' εὐλαβείας ἐνθυμιζούσης τὴν λατρείαν τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων πρὸς τὸ ιερὸν δένδρον. 'Ιδιαιτέρως ἔκτελοῦν μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ δεξιότητος τὸ κλάδευμα τῆς ἑλαίας, ὅστις τρόπος ἔχει προκαλέσει τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν ἔπαινον τῶν εἰδικῶν γεωπόνων, τινὲς τῶν ὁποίων τὰς παρωμοίωσαν πρὸς μικρὰς πρασίνας νύμφας. "Ἐπειτα δὲ συλλέγουν τοὺς καρποὺς πάντοτε διὰ τῶν χειρῶν. 'Ἐνῷ εἰς πολλοὺς ἄλλους τόπους ἡ συλλογὴ γίνεται διὰ τοῦ βαρβάρου ἀληθῶς τρόπου τοῦ ῥαβδισμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου πάσχει καὶ βλάπτεται πολὺ ἡ ἑλαία.

'Η μακρόβιος αὕτη ἑλαία συμβολίζει τρόπον τινὰ καὶ τὸν μακρὸν ἴστορικὸν βίον τοῦ Γερακίου καὶ τῶν προγόνων αὐτοῦ συνοικισμῶν, οἵτινες ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπῆρξαν ἐν τῷ χώρῳ, ὅπου τοῦτο κεῖται, καὶ συνεχίσθησαν διαδοχικῶς κατὰ πάσας τὰς ἴστορικὰς περιόδους μέχρι τῆς σήμερον, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν εὑρημάτων τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῶν σφραγίδων μνημείων. Πράγματι κατὰ τὰς ἐνεργηθείσας ἔκει, τῷ 1905, ὅπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἀνασκαφάς, εύρεθησαν ἀντικείμενα τῆς λεγομένης *νεολιθικῆς* ἐποχῆς (πρὸ 6.000 σχεδὸν ἔτῶν) καθὼς καὶ τῆς *χαλκῆς*. 'Ανευρέθησαν ὡσαύτως διάφορα ἀγγεῖα *μυκηναϊκῆς* ἐποχῆς, ἐκ τῆς ὁποίας σφύζονται καὶ ἵκανὰ μέρη τοῦ τείχους τῆς ἀκροπόλεως. Κατὰ τοὺς ἴστορικοὺς χρόνους ἡκμασεν αὐτόθι ἡ πόλις τῶν Γερονθρῶν. 'Ἐκ τῆς ἴστορικῆς ταύτης περιόδου διεσώθησαν διάφορα ἀνάγλυφα, σπουδαῖα διὰ τὴν ἴστορίαν τῆς λακωνικῆς τέχνης, καὶ πολλαὶ ἐπιγραφαί. 'Ἐκ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων διεσώθησαν καὶ ὑπάρχουν μακρὰ ἀποσπάσματα τοῦ περιφήμου διατάγματος τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ, ἐκδοθέντος κατὰ τὸ ἔτος 301 μ.Χ., διὰ τοῦ ὁποίου ὠρίζετο τὸ ἀνώτατον δριον τῆς τιμῆς τῶν ὀνίων πραγμάτων. 'Ἐκ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἐσώθησαν τὰ λείψανα παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς τοῦ 5ου αἰῶνος. 'Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς σφύζονται ἀκόμη καὶ σήμερον περὶ τοὺς 30 ναούς, ἐκ τῶν ὁποίων 10 ἐν τῷ μεσαιωνικῷ συνοικισμῷ ὑπὸ τὸ Κάστρον καὶ ἐν τοῖς πέριξ. 'Ἐπὶ Φραγκοκρατίας τὸ Γεράκιον μετὰ τῆς περιοχῆς του ἀπετέλεσε μίαν ἐκ τῶν 12 βαρωνιῶν τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἐπανειλημμένως μετέβη ἐκεῖ, ὅπόθεν ἀπηύθυνε παρακινετικὰς ἐγκυκλίους πρὸς τοὺς «γενναίους Σπαρτιάτας, μικρούς καὶ μεγάλους, καπεταναίους καὶ στρατιώτας».